

BUDAVÁRI ÁRPÁD

A közbiztonság kölevese¹

A rendőrség reformja a rendszerváltozás óta eltelt idő közgondolkodásának szerves része. A reform igénye a biztonságérzetében megtépzott társadalom részéről egyre markánsabb követelés, a rendőri szakma képviselői el nem odázható szükségletként élik meg, a politika pedig időről időre sarokkérdésként tünteti fel a választási programokban.

Mindeközben nemzetközi viszonylatban igen színes a közbiztonság javítására tett intézkedések palettája. Nyugat-Európa és az amerikai kontinensen Kanada több évtizede csiszolja a közösségi rendészet modelljét, a több országban rendszerszerűen működő *community policing* az Európa Tanács 216/2007. számú ajánlása szerint is követendő példa lenne az Európai Unió tagállamaiban is. Az Egyesült Államok – főként az elmúlt évtizedekben – represszív eszközökkel igyekezett megátolni a bűnözés fékevesztett terjedését. A kriminológiai szakirodalom meglehetősen megosztott, több helyen élesen elkülöníti, szinte egymást kioltó, kizáró stratégiaként említi a zéró toleranciát és a közösségi rendészetet. Dolgozatomban New York rendőrségének példáján keresztül igyekszem szemléltetni a zéró tolerancia elvének amerikai alkalmazását, majd pedig a közbiztonság kihívásaira adott országos és helyi megoldásokat (?) kívánom bemutatni a Közbiztonsági Háló Program, valamint lakó- és szolgálati helyem, Dunaújváros példáján keresztül, keresve a választ arra is, hogy a magyar viszonyok között a represszív vagy a közösségi szemlélet az üdvözítő. Egyáltalán: szükséges-e választani, vagy létezik a két megoldást ötvöző, eredményes stratégia?

A betört ablakok megapolisa: New York

New York az 1980-as és '90-es években sokat veszített az amerikai álom megtestesítőjének nimbuszából. A bűnözés sosem látott méreteket öltött, a harmincévezres testület rendőrei alulfizetettek voltak, a szervezetet erősen átítat-

¹ A tanulmány a szerző ugyanilyen című, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának mesterszakán 2012-ben *jelessel* megvédett szakdolgozatának szerkesztett változata.

ták a belső hatalmi villongások, ilyen állapotában pedig nem tudta betölteni a rendeltetését: a közbiztonság fenntartását.²

A polgárok *Bernard Goetz* ügye apropóján döbбentek rá a bűnözés járványszerű terjedésére³. 1984 decemberében Goetz együtt utazott a metrón négy fekete férfival, akik hangoskodtak, a körülöttük állókat hergelték. Goetzről öt dollárt követeltek, kéjes vigyorral nyugtázták a fiatalember kiszolgáltatottságát, szavaiknak azzal adtak nyomatékot, hogy utaltak rá: fegyver van náluk. Goetz a helyzettől egyszerűen bekattant, elővette pisztolyát, és mind a négy támadót lelőtte. Másnap az újságok *Ő bilincsből, a megsebesített rablól szabadlábon!* szalagcímmel jelentek meg. Az ügy annak a tetten érhető élethelyzetnek a mementójává vált, amikor az állam büntetőmonopóliumának impotenciája láttán a kiszolgáltatott és frusztrált emberek a saját kezükbe veszik biztonságuk megőrzését.

A metró egyébként is kiválóan tükrözte a közbiztonság minden nyűgétbáját. Hetente kisikló szerelvények, mindent elborító graffititenger, szemét, padokon fetregő részek, rablásokra és zsebelésekre szakosodó galerik keserítették meg az utazók életét.

David Gunn a nyolcvanas évek elején metróigazgatóként harcot hirdetett a graffitik ellen. A szkeptikusok egyike, az igen befolyásos *Malcolm Gladwell* erről később azt írta: „olyan értelmetlennek tűnt, mint a jéghegy felé tartó *Titanic* fedélzetét matrózokkal sikáltatni”⁴. Gunn szerint pedig: „A graffitik a rendszer összeomlásának jelképe volt. Ha a rendszert és a morált akarjuk újraépíteni, jobbá tenni, először a graffitit elleni csatát kell megnyerni.” Drága metrókocsikat vásárolt, a vandálok ezeket sem kímélték. Ezeknek a szerelvényeknek a telerajzolása három napot vett igénybe, Gunn elrendelte, hogy remizbe vonulásuk után másnap már tisztán kell kifutniuk: „*áldozatok rá három éjszakát, de a munkátok nem látja meg a napvilágot*”.

Hosszú, fáradságos küzdelem volt a graffitik elleni harc. Gunn 1990-ben szövetségesre lelt, a rendcsinálás új fázisába lépett: ekkor lett ugyanis a metrórendőrség főnöke *William Bratton*. Az új parancsnok pedig arra a felismerésre jutott, hogy az aluljárók részegjei, huligánjai, graffitizői, zsebesei nagyon különböznek ugyan, éppen ezért nehéz ellenük felvenni a harcot, van azonban egy közös tulajdonságuk: nem váltanak a metróra jegyet! Ahelyett,

² William Chan Kim – Renée Mauborgne: A kritikus tömeg elvére épülő vezetés. Harvard Business manager, 2003/5., 62–71. o. [2003a]

³ A körülmények hatalma. Konzervatórium, 2008. január 3.

http://konzervatorium.blog.hu/2008/01/03/a_korulmenyek_hatalma

⁴ Malcolm Gladwell: Fordulópont. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2007, 70. o.

hogy az addig alkalmazott stratégia szerint a rendőrök előzőlőtték volna az aluljárókat, a bejáratokhoz álltak, és a bliccelőket kezdték szűrni.

Gunn és Bratton e lépései a „betört ablakok” (*broken window*) sokat vitatott stratégiájának alapkövei voltak. Az elmélet *George L. Kelling és James Q. Wilson* kriminológusoktól származik. Kelling szerint, ha betörnek egy ablakot, és kijavíthatlanul marad, az arra járók azt gondolják, hogy senki nem törődik a házzal. Hamarosan egyre több ablakot törnek be, és az anarchia továbbgyűrűzik, jelezve, hogy mindent szabad.

A bliccelők „levadászása” bejött, a kilencvenes évek közepére megfeleződött a metróban elkövetett bűncselekmények száma. William Bratton 1994 februárjában kinevezték a New York-i rendőrség élére. Bratton nagy tapasztalatú vezetőnek számított, korábban sikeresen vezette Massachusetts és Boston rendőrségét is. A kinevezése előtti három évben évente huszonöt százalékkal nőtt a bűnözés. Működése idején a lopások száma harmincöt, az össz-bűnözés tizenhét százalékkal, a bűncselekmények sértettjeinek száma pedig kétszázezerrel csökkent.

A hazánkban alkalmazott zero tolerancia elvére épülő tevékenységét példaként és ellenpéldaként egyaránt emlegetik és oktatják. Munkásságának elemzéséből a Boston Consulting Group és a Fontainebleau-i Insead Egyetem két tudósa, *William Chan Kim* és *Renée Mauborgne* készített tanulmányt, amelyet a *Harvard Business Review* 2003. áprilisi számában publikáltak⁵. A közbiztonság kihívásaira adott amerikai válasz bemutatását e tanulmányra, valamint a témában megjelenő magyar publikációkra támaszkodva kísérlem meg.

A kritikus tömeg elvére épülő vezetés alappillérei

Bratton szerint a bűncselekmények nyolcvan százalékát az ismert bűnözők húsz százaléka követi el. És Bratton szerint a felderített bűncselekmények nyolcvan százalékát a rendőrök húsz százaléka deríti fel. Az egyötödnyi bűnöző eredményes kezelésére tehát az egyötödnyi nyomozót kell hatékonyan motiválni. Ha egy szervezetben az emberek kritikus tömegét sikerül meggyőzni és az energiákat új mederbe terelni, az új elképzelés futótűzként terjed majd. Stratégiáját négy nagy akadály leküzdésére építette:

⁵ William Chan Kim – Renée Mauborgne: Tipping Point Leadership. Harvard Business Review, April 2003, pp. 35–48. A jelen dolgozathoz felhasznált magyar fordítás adatait lásd a 2. számú lábjegyzetben! [2003b]

1. *Az észlelés akadály:* a vezetőket/menedzsereket szembesíteni kell a problémákkal és a „közbiztonsági termék” fogyasztóival, a lakossággal. Meg kell találni a módot a hatékony kommunikációra.
2. *Az erőforrás-akadály:* az erőforrásokat az addigi dogmák ledöntésével újra kell osztani, meg kell találni a forró pontokat, együtt kell működni a partnerszervezetekkel.
3. *A motivációs akadály:* le kell győzni a motivációs akadályt. A tevékenységet a valós gondokra fókuszáltan kell kezelni, mindenki számára olyan célt kell meghatározni, amelyet értelmezni tud, és amelynek végrehajthatósága belátható.
4. *A politikai akadály:* fel kell ismerni és el kell csendesíteni a belső ellenfeleket, valamint el kell szigetelni a külsőket.

A felsorolt stratégiai főelemek a következő intézkedéseken nyugodtak:

Az észlelés akadály

Ahhoz, hogy a szervezetben fordulat menjen végbe, el kell érni, hogy az emberek egyetértésre jussanak a problémák okaival és a változtatás szükségességével kapcsolatban. A problémákra fókuszálás Bratton színre lépése előtt számokon, számításokon alapuló érvekben, valamint annak mechanikus fejtegetésében merült ki, hogy a szervezet a jelenleginél többre képes. A számokon keresztül megvilágított probléma azonban túl absztrakt ahhoz, hogy a változás letéteményeseinek számító vezetők és vezetettek magukénak érezzék. A kritikus tömeg elvére épülő vezetés nem számokat használ, hanem szembesíti a kulcspozícióban lévő vezetőket a problémákkal, így azok elől nem lehet olyan könnyen kitérni.

A New York-i rendőrség vezetéséhez tartozó főtisztek jól fizetettek voltak, mindegyikük autóval járt munkába. A kényelmes utazás közben a közlekedési dugó és a hangzavar volt az egyetlen szembeötlő rendészeti gond. A fecsegő felszín alatt New Yorkban a mély sem hallgatott: a metróban, mint cseppben a tenger, látszott a metropolis közbiztonságának megannyi gondja-baja, utazóközönsége nem érezte magát biztonságban, nemtetszésének számos fórumon hangot is adott. Bratton elrendelte, hogy a vezetőknek metróval kell munkába járniuk, így a tisztek testközelből tapasztalhatták az átlagpolgárok élményeit az agresszív koldusokról, a galeribe szerveződő gátlástalan fiatalokról, vagy a padokon elterülő részeg hajléktalanokról. A komfortérzet hiánya lecsapódott

rendőrből, civilben egyaránt. Innentől nem volt értelmezhető az a korábbi hivatkozás, hogy a metróban kevés súlyos bűncselekmény történik.

Hasonlóan járt el a parancsnok akkor is, amikor a munkavégzés optimális feltételeinek megteremtéséért küzdött. Korábbi szolgálati helyén, Massachusettsben előjárói úgy döntöttek, hogy kisebb, olcsóbb üzemeltetésű rendőrautókra cserélik le a gépjárműparkot. Bratton nem értekezleteken érvelt a tervezett változtatás ellen, hanem meghívta a döntést hozó parancsnokot, és bejárta vele a körzetét. Az üléseket előrehúztta, hogy a szűkös helyen az előjárója még inkább érezze a rendőrök kiszolgáltatottságát. Magával vitte a bilincsét és a pisztolyát, hogy érzékeltesse, milyen csekély az autóban utazók mozgásterét. Persze megtalálta az út összes döccenőjét és kátyúját, hogy útjuk végén a parancsnoka maga jelentse ki: nagyobb autókra van szükség.

Fontosnak tartotta a személyes találkozót a rendőrök és az általuk védett közösség tagjai között. Az addigi gyakorlat igyekezett elszigetelni a rendőröket a lakosságtól, mondván, hogy a közvetlen kapcsolat növeli a korrupció esélyét. Bratton kötelezővé tette a helyi lakossági fórumokat. A találkozók rendre a rendőrök bemutatkozásával kezdődtek, akik elmondhatták, hogy pályafutásuk idején milyen ügyeken milyen sikerrel dolgoztak. Amikor azonban a polgárookra került a sor, megdöbbenve tapasztalták, hogy óriási különbség van az általuk fontosnak gondolt ügyek és a polgárokat ingerlő jelenségek között. A rendőrök büszkék voltak a felderített emberölésekre, nagy ügyekre, miközben hallgatóságuk az ilyen ügyektől kevésbé érezte magát veszélyeztetve, sokkal inkább zavarta őket a prostituáltak tolokodása, a magukra hagyott autótörncsok, részeg hajléktalanok és a szemetes utcák látványa.

Megreformálta a beosztottaival, a végrehajtó rendőrökkel történő kommunikációt is. Kommunikációs szakértőinek a tanácsára az addig sommás és személytelen leiratok és emlékeztetők helyett szuggesztív videoüzenetekben adta a „kisrendőrök” tudtára a céljait és az elvárásait. Ennek hatására Bratton nézetei közelebb kerültek azokhoz, akiket a maga oldalára kellett állítania.

Az erőforrás-akadály

A változás szükségességének felismerése önmagában még nem garancia a sikerre. Ha a változtatás letéteményesei folyton-folyvást falakba ütköznek, mert a feltételek hiánya útját állja a hatékony munkának, az eredmény kétséges. Míután Bratton meggyőzte a beosztottait arról, hogy szemléletváltásra van szükség, arra is rá kellett vennie őket, hogy józanul felmérjék működési gyakorlataik fogyatékososságait. Az elemzések alapján rájött, kiemelt súlyt kell

fektetnie a kábítószer-bűnözés visszaszorítására. Ez a munka csakis hosszú távon hozhatja meg az eredményeit, hatása nem közvetlenül befolyásolja a polgárok biztonságérzetét. A kábítószer rohamos elterjedését mindenki nyomasztó gondnak éli meg ugyan, de a biztonságérzetet azok a devianciák befolyásolják leginkább, amelyekkel az emberek közvetlenül találkoznak, és amelyeknek a mindennapokban is sértettjeivé válnak. A kábítószer-bűnözés nem ilyen. Az viszont egyértelművé vált az elemzések alapján, hogy a nagyon elleni bűncselekmények jelentős részét kábítószerfüggő fiatalok követik el. Ily módon az ügyek több mint fele kötődik a kábítószer fogyasztásához. Fontos tanulsága volt a drogbűncselekmények elemzésének az is, hogy a „kábítószer-karrierjük” elején álló fiatalok még nem megrögzött bűnözők. Tőlük rengeteg hasznos értesülés szerezhető, amely felhasználható nagyon elleni vagy erőszakos bűncselekmények felderítésénél.

Mindezen bölcs tanulságok leszűrése után Brattonnak azzal kellett szembeesnie, hogy a nyomozók mindössze öt százaléká foglalkozik a kábítószeres ügyekkel, ráadásul ezek a rendőrök hivatalnokként, hét közben dolgoztak. Miután a kábítószeresek nem voltak hajlandók a rendőrök munkaidejéhez igazítani a tevékenységüket, és konzekvensen hét végén bonyolódtak bűnös üzemekbe, a New York-i rendőrség munkarendjét kellett átszervezni.

A közbiztonság egy másik, korábban már említett fontos szegletében, a metróban zajló bűnözés terén a Bratton előtti évek nem hoztak javulást. A vezetőket a megoldást abban látták, ha a metróröndőrség létszámát fejlesztve állandó, látható jelenlétet produkálnak az állomásokon. Az új parancsnok elemzéseivel rávilágított arra, hogy nem a totális ellenőrzés a siker záloga. A metróbűncselekményeket ugyanis leginkább néhány zűrés megálló aluljáróiban követték el. Ide civil ruhás rendőröket irányított, akik a bűnözők számára váratlanul, a felkészült rendőri vezetők által viszont nagyon is kiszámítható hatékonysággal kezelték a bűnözést.

Az erőforrások elosztását új statisztikai rendszer, az úgynevezett CompStat segítette. Ennek jelentősége leginkább abban állt, hogy segítette felmérni azokat a forró pontokat, ahol a beavatkozás a legszükségesebb volt. Az erők elosztása a CompStat-adatok alapján történhetett, Bratton nagy figyelmet fordított arra, hogy munkájuk közben a parancsnokai erre támaszkodjanak.

A motivációs akadály

Az előzőekben megismerhetővé vált, hogy William Bratton miként érzékeltette a beosztottaival a változás szükségességét, ehhez hogyan csoportosított

ta át az erőforrásokat. A következőkben azt kívánom bemutatni, hogy mindehhez milyen motivációs eszközöket használt.

Bratton meggyőződése volt, hogy a kollégái együttes teljesítménypotenciáljának döntő többségét egy viszonylag szűk réteg alkotja. A kis létszámú, de jelentős véleményformáló erejű csoport meggyőzése kulcsfontosságú feladat volt. Rajtuk keresztül mindenki véleménye formálhatóvá vált. Bratton úgy gondolta, hogy a legfontosabb véleményformálókat azzal motiválja, hogy reflektorfénybe állítja őket. Heti két stratégiai értekezlet megtartását rendelte el, amelyre berendelte a felső vezetést és a város hetvenhat körzetének rendőrpárancsnokát. Az értekezletek mindegyikén egy-egy körzetparancsnok részletesen bemutatta az alegysége tevékenységét, a szakmai eredményeket vagy éppen eredménytelenséget éppúgy, mint a körzetben dolgozók problémáit. Válaszolni kellett az előjárók kérdéseire, nem maradhatott el annak számonkérése sem, ha a forró pontok meghatározása nem a CompStat adatai alapján történt.

Az értekezletek alapjaiban változtatták meg a New York-i rendőrség szervezeti kultúráját. A munka transzparenssé vált, a parancsnokok egymás előtt számoltak be a körzetükben folyó tevékenységről. Mindenki számára egységessé és egyértelművé váltak a követelmények. Elterjedtek a jó gyakorlat-*(best practice)* eljárások, és a gyenge teljesítmény okául a szomszédos körzetekre mutogatás is értelmetlenné vált, hiszen a korábban bünbaknak kikiáltott szomszédos körzetparancsnokok is a hallgatóság soraiban ültek. A beszámoló értekezletek lehetővé tették a jók megjutalmazását éppúgy, mint a gyengébb teljesítmények tanulságainak leszűrését. A tanulmány szerzői e stratégia elemzésekor a következő konklúziót vonják le: *„Bratton a korrektséget azzal garantálja, hogy az összes fontos véleményformálót bevonja a folyamatba, világosan meghatározza a teljesítményre vonatkozó elvárásokat és elmagyarázza, hogy például a stratégiai értekezletek miért nélkülözhetetlenek az irányelvek gyors gyakorlati megvalósításához. A tanúlással kapcsolatban pedig ragaszkodik ahhoz, hogy a magas rangú parancsnokok aktív szereplői legyenek az értekezleteknek és maga is aktív moderátorként működik közre. A körzetparancsnokok beszámolhatnak eredményeikről vagy kudarcaikról anélkül, hogy úgy éreznék, hivatkozhatnak, vagy lelepleződnek. A sikeres parancsnokokat senki sem tartja hetvenkedőnek, mert mindenki tudja, hogy Bratton tanácsos kérte meg őket az eredményeik és módszereik részletes bemutatására. Azok pedig, akik tanulnak sikeresebb kollégáik példájából, kevésbé érzik rosszul magukat a miatt, mert legalább nem nekik kell tanácsot kérniük.”*⁶

⁶ William Chan Kim – Renée Mauborgne (2003a): i. m. 70. o.

Nagyon fontos motivációs tényező volt ebben a stratégiában, hogy mindenki annyi és olyan feladatot kapjon, amelyet tud értelmezni, és végre tudja őket hajtani. A nagy víziót, New York biztonságossá tételét mint elérendő célt olyan részcélokra bontotta, amelyek minden munkavállaló számára emészthetők és végrehajthatók voltak. Mindenkinnek egyéni célokat fogalmazott meg. A neki kijelölt háztömb biztonságára figyelő járőrnek és a kerület parancsnokának egyaránt megfogalmazta a teljesítendő részcélt, így senki nem érezte végrehajthatatlannak a feladatát.

A politikai akadály

A legjobban kidolgozott reformok is meg tudnak rekedni, ha fennakadnak az erős gyökerű belső érdekközösségek szűrőjén. Fel kell tehát ismerni, hogy a szervezetben kik a mértékadó informális hatalommal bíró vezetők. A szervezet belső értékei alapján a legjobban elismert és tisztelt parancsnokok egyike *John Timoney* volt. Bratton megtette őt helyettesének, és több más hangadót is formális hatalommal ruházott fel. Ettől kezdve a szervezetben értelmezhetlenné vált a felelősség nélküli véleményformálás, a hangadók a parancsnok oldalán álltak, a szervezet kész volt a megújulásra.

Az igazságszolgáltatás intézményeiben nem aratott osztatlan sikert a zéró tolerancia elve. A bíróságok vonakodva fogadták a rengeteg kis súlyú cselekményt, amelyben gyors ítélezésre lett volna szükség. Leterheltségükre hivatkozva próbálták meg elhárítani a megszorodó ügyeket. A zéró tolerancia elvének azonban jelentős támogatója lett *Rudy Giuliani* polgármester, aki politikai fellépésével jelentős nyomást tudott gyakorolni a bíróságokra. Azok pedig a törvényhozásra hárították ezt tovább, kiharcolva, hogy felmentést kapjanak a jelentéktelen súlyú ügyek bírósági tárgyalása alól. A rendőrség további szövetségesre lelt New York vezető médiában, amelyek nagy publicitást szántak a brattoni elvek népszerűsítésének. A politikai és médianyomás következtében az ellenálló bíróságok elszigetelődtek, és nem maradt más választásuk: az ügy mellé álltak.

Közösségi rendszet, hatékony rendőrség

A rendszet tulajdonképpen a polgárok biztonság iránti igényének megfeleltetése az állam bürokratikus intézményrendszerében. Mivel alapvető lakossági igényt elégít ki, feltétlen és állandó interakcióban áll az emberekkel. Már

az egyik első rendőri szervezet, az angol Metropolitan Police 3. és 4. alapelve is ezt a gondolatot tükrözi: „*A lakosság tisztelete és elfogadása azt is jelenti, hogy megvalósul a törvények betartásának biztosításában a lakosság tevőleges együttműködése. Tudni kell, hogy a lakosság együttműködésének mértéke arányosan csökkenti a fizikai erő és kényszerítés szükségességét a rendőrség céljainak elérésében.*”⁷

A rendészet társadalmisítása, rendészet és lakosság egymásra találásának igénye tehát nem új gondolat. Társadalmi rendeltetéséről a rendészeti foglalkoztatási kultúra átalakításáról szóló stratégiai koncepciójában a Krémer Ferenc, Molnár Katalin, Szakács Gábor és Valcsicsák Imre így ír: „*A rendészet a társadalmi intézményrendszernek az a szegmense, amely a sokféleség együttműködését az előbbi rendfoglalommal kompatibilis módon törekszik megteremteni, és célul tűzi ki, hogy a lehetőségekhez képest, a saját eszközeivel a minimumra csökkentse a társadalmi problémákból következő konfliktuspotenciált. Ezt a feladatot csak úgy lehet elvégezni, ha*

- *a rendészet nem (intézményi) hatalomként áll szemben a polgárokkal;*
- *tevékenysége közben nem gerjeszt felesleges konfliktusokat, hanem azok kezelésére törekszik;*
- *a rendészet tudomásul veszi, hogy a társadalmi folyamatok kívülről-felülről nem befolyásolhatók, hogy azokat mindig a polgárok tevékenysége alkotja;*
- *ebből következően elfogadja, hogy feladatát csak akkor végezheti hatékonyan, ha segíti a polgárok együttműködését (rendfoglalommal egybevágó tevékenységét), és maga is részt vesz abban;*
- *felhatalmazását és a rendelkezésére álló valamennyi eszközt, ideértve a szankcionálás és erőalkalmazás jogát is, kizárólag az együttműködés érdekében alkalmazza.*”⁸

E téren tehát alapvető fontosságú, hogy a helyi rend szempontjából érdekelt polgárok kapcsolatban álljanak a szintén érdekelt rendőrökkel. Ez nem rendészeti kérdés. Ez lokálpatriotizmus kérdése. Ha az állam vagy annak erősen centralizált rendőrsége központi direktívákon keresztül dönt a rendteremtés módjáról, a helyi problémák elenyésznek, előbb a lakosság, majd a végrehaj-

⁷ A rendőri munka kilenc alapelve. Metropolitan Police, London, 1829. Idézi Christián László: Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In: Kákai László (szerk.): 20 évesek az önkormányzatok. Publikon Kiadó, Pécs

2010 <http://www.politologia.btk.pte.hu/konf/christian.pdf>

⁸ Krémer Ferenc – Molnár Katalin – Szakács Gábor – Valcsicsák Imre: A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció. Rendészeti Szemle Különszáma, 2010. március, 21. o.

tásban részt vevő rendőrök is elfordulnak az „ügytől”. A centralizált, félkatonai rendőrségi modellben a bűncselekmények megelőzése, felderítése a megoldandó feladat, kevés energia jut a közösség helyi, sajátos problémáinak megoldására. Az ilyen rendőrség eltávolodik a lakosságtól, a munkája öncélúvá válhat. Ez a folyamat itthon és külföldön egyaránt felismerhető.

Az angolszász országokban a bűnözés robbanásszerű növekedésének kezelésére az 1980-as évektől két, meglehetősen különböző út rajzolódott ki. A zéró tolerancia elvének New York-i alkalmazásából az előzőekben már kaphatunk ízelítőt. A másik út (?) a közösségi rendészeté. Ennek alapja a lakosság bizalmának újbóli elnyerése, segítségükkel a biztonságot veszélyeztető körülmények feltárása és a közösség erejével történő megoldása. Míg a represszív módszerek kétségtelen előnye, hogy szinte az alkalmazás kezdetétől kifejtik hatásukat, addig a közösségi rendészeti modellek eredményei mindenképpen csak hosszú távon mérhetők. A szomszédsági rendőrség (*Neighbourhood Policing*) a lakóhelyi közösségek problémáit szem előtt tartva a megfelelően érdekelt és felkészített lakosság által észlelt és szervezett jelzőrendszeren keresztül a rendért felelős intézmények tudomására jutó veszélyforrások kiiktatásával operál. Aktív lakosokkal és a problémákra szuperérzékeny rendőrökkel (rendészekkel) működhet a rendszer, sikeressége azonban a különböző alkalmazási területeken nem egyértelmű. Ahol kevésbé működik, ott leginkább a kitartás hiányzik, hiszen az eredmények egyik alapvető feltétele a szomszédsági rendőrségi rendszer működtetésénél az, hogy a lakosság következetesen és kitartóan közölt jelzéseire ugyanilyen következetes és kitartó reakciók születessenek. Hazai alkalmazására központi intézkedés nincs, az 1990-es évek közepétől kezdődően azonban szinte folyamatosan vágnak bele önkormányzatok és rendőrkapitányságok a SZEM (Szomszédok Egymásért Mozgalom) kiépítésébe. Kudarckuk kódolt a rendszerben. A magyar rendőrség és annak irányítói a félkatonai hierarchia és a centrális irányítás okán központositottan irányított módon kísérik meg a válaszadást a közbiztonság problémáira. Ebből következően a rendőrök országosan elrendelt akciókban, programokban vesznek részt. Egyszerűen nem érnek rá a lakosság jelzéseivel foglalkozni. Amilyen nonszensz e megállapítás, annyira igaz is.

A szomszédsági rendőrség példáján keresztül is érzékelhető, hogy centrális, félkatonai szervezetszerű rendőrségnél kevésbé képzelhető el a közösségi rendészet. Ez sokkal inkább az önkormányzati rendőrség vázán jöhet létre. Az önkormányzati rendőrség azonban nem feltétlenül jelent egyben közösségi rendészetet is. Ez utóbbi akkor jöhet létre, ha az önkormányzat a polgárok

helyi problémáinak feltárásával és megválaszolásával szolgáltatói kívánja a biztonságot és nem elrendelni.

Átütő siker még nem született a közösségi rendszert meghonosításában, a próbálkozások irányai, alapelvei azonban nem tanulság nélküliek. Az országosan és helyben – lakó- és szolgálati helyemen, Dunaújvárosban – alkalmazott intézkedések bemutatásával igyekszem ezeket leszűrni.

A Közbiztonsági Háló Program

A Közbiztonsági Háló Program (a továbbiakban: program) 2009 októberében indult, alig néhány héttel a romák elleni támadások elkövetőinek elfogása után. Célját, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének növelését, elsősorban a rendőri jelenlét növelésével kívánta elérni. A beindítása előtti hónapokban a rendőrkapitányságok ügynevezett kistérségi egyeztető fórumokat tartottak, amelyeken a polgármesterek bevonásával kellett képet alkotni a közbiztonságról. A vélemények, valamint a fertőzöttségi mutatók alapján meg kellett szervezni a rendőri jelenlétet a településeken, ennek mértéke a heti egyszeri megjelenéstől az állandó jelenlétig terjedt. A településeken élő bűnelkövetőkre kiélezve kellett megvalósítani az örökdedést. A program megvalósítására kiadott feladatterv előírta a polgárőrségek addiginál nagyobb mértékű bevonását. A kistérségi egyeztető fórumok havi összehívásával pedig folyamatosan szondázni kellett a bevényt. A minden kapitányságra egyaránt vonatkozó feladatokon kívül a tíz legfertőzöttebb kapitányság – köztük a dunaújvárosi is – kiegészítő forrásokat kapott a jelenlét növelésére.

Az első hónapok eredményei minden várakozást felülmúltak. A Dunaújvárosi Rendőrkapitányság illetékességi területén 38, országosan 17 százalékkal csökkent a közterületi bűnözés, és azt, hogy ezek a számadatok nem öngigazoló statisztikai ügyeskedések következményei, a kistérségi egyeztető fórumokon elhangzó vélemények is alátámasztották. A rendőrök motiváltan vettek részt a feladatban, hiszen többlétszolgálatukat maradéktalanul megfizették. 2010 második negyedévében azonban a csökkenés már nem volt ilyen markáns, a második félévben pedig gyakorlatilag nem is volt kimutatható. A visszaesés okainak elemzésekor a következő konklúziókra jutottunk:

- A rendőrhány nem oldódott meg, ennek túlóra-finanszírozással történő kompenzálása csak ideiglenes megoldást nyújtott. Egy idő után a valóban rengeteget dolgozó rendőrök kiégtek, az anyagi motiváció már nem bizo-

nyult elégségesnek az otthoni jelenlétet egyre türelmetlenebbül forszírozó feleségek ellenében.

- A rendőri jelenlétet kezdetben harsányan üdvözlő települések számára feszélyezővé vált, sokan vegzálásként élték meg, ha a kocsmából autóval távozó falubelít a rendőr megszondáztatta, vagy rendszeresen megjelent az állandóan hangosan civakodóknál. Olyan rendőri jelenlétet akartak, amely csak a betörőkre hat, a vidéki élet üzemszerű működésének jogszabálysértő gyakorlóira nem.
- Az intézkedések keretei túl általánosnak bizonyultak még akkor is, ha az előzetes veszélyeztetettségi felmérések módot adtak bizonyos fokú differenciálásra. Sajnos a program megalkotóinak meggyőződésében (vagy csak az erős presszió miatt leszűkülő mozgásterében) is tapasztalható volt az a sommás és szakmailag nem értékelhető vélekedés, hogy az országban a közbiztonság rossz. A program üzenete ez volt a kétségtelenül nehéz helyzetben lévő özdiaknak és a bűnözést – kis túlzással – csak a híradásokból érzékelő kispostagiaknak is. Minderre egyetlen válasz a rendőri jelenlét növelése volt, de ez nyilvánvalóan nem jelenthetett ugyanolyan értékű megoldást az eltérő nehézségekkel küszködő régiókban és településeken.
- A program a bűnözés okaira nem hatott, a rendőri jelenlét idővel kiismerhetővé vált, pontosan lehetett tudni, hogy mely településeken erős a jelenlét, és hol fordul meg csupán hetente egyszer a járőrautó. Ez azt idézte elő, hogy a bűnözés elvándorolt a jól őrzött helyekről oda, ahová kevés rendőr jutott.

Összességében a Közbiztonsági Háló Program az adott társadalmi-politikai elvárásokhoz igazodó, rövid távon logikus és megfelelő, leginkább válságkezelő lépés volt, szükségessége nem vitatható, a közbiztonság megteremtésének hosszú távú próbatételeire azonban nem adott választ. A *Rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai* című tanulmányban⁹ vázolt modellek közül leginkább a New Yorkban alkalmazotthoz hasonlatos. A veszélyforrások represszív úton történő kezelése a magas fokú bűnözést egy ideig hatásosan csillapítja, hosszú távon azonban inkább a kevésbé védett helyekre telepíti át, mintsem megszünteti. Ragtapasznak jó volt, gyógyírnak azonban már nem. A program lényegi elemei új elnevezésű intézkedésekben ma is léteznek, ezek bűnözésre gyakorolt hatása azonban nem mérhető.

⁹ Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai. 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest, 2008

A közbiztonság próbatételeire adott dunaújvárosi válaszok

A Dunaújvárosi Rendőrkapitányság a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság második legnagyobb rendőrkapitánysága, illetékességi területe 750,67 négyzetkilométer, a települések száma tizennyolc, ebből öt város, amelyből egy megyei jogú város. Az itt lakók száma 106 620. Ebben a térségben teljesít szolgálatot a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság 171 hivatásos állományú és 32 közalkalmazott munkatársa¹⁰.

A 2000-es években a város környéki közlekedési infrastruktúra hatalmas ment keresztül. Dunaújvárost Budapesttel autópálya köti össze, a Pentele-híd megépítésével pedig a keleti országrészre nyílt kapu. Az ország közepén fekvő városunk autóval egy órán belül megközelíthető Budapestről, Székesfehérvárról, Szekszárdról, Kecskemétről, így az utazó bűnelkövetők által könnyedén elérhető a település.

A bűnözési szám adatok az országosnál magasabb bűnügyi fertőzöttségre utalnak. A százezer lakosra jutó bűncselekmények száma 3467. A biztonságérzetet leginkább befolyásoló, közterületen elkövetett bűncselekmények száma a 2004-es 1211-ről 2008-ra 1604-re emelkedett.

A kapitányság állománya igen fiatal, az átlagéletkor 31 év. Kevés a közterületre vezényelhető erő (a városban szolgálatonként négy-öt kolléga), a bűnügyi előadók leterheltsége kiemelkedő, a minőségi munkát már-már ellehetetlenítő (fejenként negyven-hatvan folyamatos ügy). A kapitányság székhelyén kívüli tizenhét településen Adony és Ercsi székhellyel két osztály jogállású rendőrőrs működik. A több mint százezeres populáció rendőri ellátottsága gyér, az egy rendőrré jutó lakosságszám 623, ez majd kétszerese az országos átlagnak (rendőrönként 325 lakos). Az illetékességi terület bűnözésszerkezete a települések bűnözés-kibocsátó képességét vizsgálva eltér az átlagos vidéki rendőrkapitányságokétól, kétpólusú: Dunaújváros mellett Ercsi is számottevő súllyal esik latba.

Sokkoló események

A városban élők közbiztonságérzetének csökkenését számos történés segítette. A legfontosabbak bemutatásához a sajtóban közölt elsődleges híradásokat hívtam segítségül.

¹⁰ 2010. decemberi adat

1. „...A köznyugalmat igazán irritáló bűntettek száma alapján Dunaiújvárosban volt a legveszélyesebb élni 2008-ban. A 49 ezer lakosú megyei jogú településen több rablást követtek el (64-et), mint a 167 ezer lakosú Szegeden (54) vagy a 110 ezres Kecskeméten (30). Sőt az országban tavaly 5 olyan, Dunaiújvárosnál nagyobb város is akadt (Nagykanizsa, Sopron, Veszprém, Zalaegerszeg, Békéscsaba), ahol együttvéve sem hajtottak végre annyi rablótámadást, mint a Fejér megyei iparvárosban. A támadó jellegű bűncselekmények összesített listáját 2008-ban egyébként ugyancsak Dunaiújváros vezette, ahol ötször annyi testi sértés, erőszakos közösülés, garázdaság és más agresszív törvénysértés történt, mint a legbékésebb helynek számító Nagykanizsán...¹¹
2. „Kábítószerral való visszaélés miatt ismeretlen tettes ellen nyomozást indított a rendőrség a hétvégén a dunaiújvárosi Bakafogda és a szomszédos 2222 Club nevű szórakozóhelyeken történt csoportos mérgezés ügyében – tudtuk meg Németh-Kész Mónikától, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság sajtóreferensétől. A diszkóban öt férfi és egy nő lett rosszul: a 23 és 29 év közötti fiatalokat a mentők szállították a dunaiújvárosi kórházba, ahonnan mostanra már mindannyiukat hazaengedték. Az intézmény nem adott információt az esetről, Zacher Gábor toxikológustól – aki szakmai segítséget nyújtott az ügyben a dunaiújvárosi kollégáinak – megtudtuk: két fiatal légzésavarok miatt órákon át lélegeztető gépre kellett kapcsolni.¹²
3. „Egy pulóver miatt robbant ki Dunaiújváros szívében a nyílt utcán a hétfői tanítás után az a verekedés, amelyben egy középiskolás fiú leszúrt egy másik fiatal. Kedden közös gyertyás megemlékezést tartottak az áldozat tanárai, iskolatársai. A gyilkossággal gyanúsított 16 éves V. Martin és a 18 éves áldozat, M. Csaba két külön középiskolába járt. Az eset körülményeiről Németh-Kész Mónika, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője elmondta: a későbbi áldozat két barátjával – egy 20 és egy 18 éves fiúval – egy autóban utaztak, amikor meglátták az iskolából gyalogosan hazafelé tartó, 16 éves diákot, akin egyikük két héttel korábban eltűnt pulóverét vélték felfedezni. A három fiatalember kiugrott a kocsiból, kérdőre vonták a pulóveres fiút, majd mindhárman verni kezdték. Információink szerint a dulakodás közben V. Martin elővette a magánál tartott kését, és többször hasba szúrta M. Csabát, aki nem sokkal később belehalt sérüléseibe. A rendőrök őrizetbe vették a verekedésben könnyebben megsérült késelőt, a másik

11 Keleten a helyzet változó. Városok büntügyi toplistája I. Hvg.hu, 2009. augusztus 26.

12 Randidrog bódíthatott Dunaiújvárosban. Népszabadság Online, 2009. július 27.

két fiatalember ellen pedig csoportos garázdaság miatt indítottak eljárást. A rendőrségi szóvivő elmondta: még vizsgálják, miért volt kés a 16 éves diáknál, illetve valóban az áldozat pulóverét viselte-e a gyilkosság idején.¹³

4. „Dramai jelenetek játszódtak le szombaton hajnalban Dunaiújvárosban. Információnk szerint a Bánki Donát Szakközépiskola egyik tanárnője lakása ablakán kiszűrve életveszélyesen megsebesített egy tinédzser lányt. Forrásaink szerint a harmincnégy éves, angol szakos tanárnő és a tizenhat éves lány tavaly még bizalmas, gyengéd kapcsolatot ápolt. A diáklány állítólag azért ment a Szórád Márton úti lakáshoz, hogy rendezze kapcsolatukat. A lány kopogtatott a földszinti lakás ablakán, majd elkezdte verni az ablakrácsot. A tanárnő nem engedte be, és hiába kérte, hogy menjen el. A hivatalos rendőrségi beszámoló szerint hajnali fél háromkor kért segítséget telefonon a kapitányság ügyeletén: – A járőrök azonnal a helyszínre mentek, de a lakás közelében senkit nem találtak. A lány ugyanis meghallotta, hogy bent a rendőrséggel beszélgetnek. A járőr távozása után azonban visszatért a helyszínre, és tovább folytatta a dörömbölést. A következő hívás már a mentőktől érkezett az ügyeletre: a Szórád Márton úton mellkason szúrtak egy fiatal lányt – tájékoztatta lapunkat Németh-Kész Mónika. A nő a második alkalommal már nem szólt a rendőröknek. Felvett egy konyhakést, amivel többször kiszúrt az ablakon. Az egyik szúrás eltalálta az ablakrácsra felkapaszkodó lány mellkasát – tette hozzá a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője. Lapunk úgy tudja, a vérző lány hiába kérte, hogy a tanárnő telefonáljon segítségért. A mentőket egyik tanítványa értesítette, aki a hajnali órán a tanárnő lakásán tartózkodott. A tizenhat éves tinédzseren ezt követően három órás életmentő műtétet kellett végrehajtani a Szent Pantaleon Kórházban. A szúrás ugyanis egy artériát is eltalált.”¹⁴
5. „Víg Alexandra 2010. június 14-én tűnt el dunaiújvárosi lakásukból, iskolába indult, ahová nem érkezett meg. 2010. november elején a Duna-parton egy 16 éves meggyilkolt lány fához kötözött holttestét találta meg egy 8 éves kislány. A környékeliek állítása szerint a nyár elején eltűnt fiatal lány volt az áldozat, de ezt a rendőrség akkor nem erősítette meg. Mint utólag kiderült, valóban Víg Alexandrát találták meg. A holttest megtalálása után rendkívüli halál miatt indított közigazgatási eljárásban igazságügyi orvos szakértőt rendeltek ki annak megállapítására, hogy mi okozta a fiatal lány halálát. Ebben az orvos szakértő nem tudta egyértelműen kizárni az idegen-

13 Halálos szúrás egy pulóver miatt. Népszabadság Online, 2010. április 14.

14 Tanárnő szúrta mellkason a lányt. Dunaiújvárosi Hírlap Online, 2010. augusztus 1.

*kezűséget, ezért a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztályán nyomozást rendeltek el emberölés bűntett gyanúja miatt.*¹⁵

Ezek a történések újra kikezdték a rendőrség tekintélyét. Újra, mert 2003-ban az országban addig példa nélküli korrupciós ügyben 13 dunaújvárosi rendőrt vett őrizetbe az ügyészség. Az ebből fakadó presztízsveszteség utáni talpra állás fáradságos éveiben, valamint a 2009-es és 2010-es évek (nem csak) városunkon végigsöprő erőszakhulláma után nem volt könnyű rendőrnek lenni. A kapitányság folyosóin állandó téma volt, hogy a helyi internetes portálokon éppen ki és mi miatt ócsárolta a helyi rendőrséget. A közbiztonság országos helyzetével kapcsolatos szélsőséges megnyilvánulások sem javítottak a helyzetünkön.

A negatív közvélekedéshez kiváló táptalajt nyújtott az is, hogy a politika és ennek hatására a sajtó országosan is zászlajára tűzte a közbiztonság – ezzel együtt a rendőrség – hanyatlásának kérdését, a közelgő országgyűlési és helyhatósági választások kampányának vezető szlogenjei közé kerültek a közbiztonság helyreállítására vonatkozó jelszavak.

Dunaújvárosból az országos irányvonalakat nehéz befolyásolni. Olyan megoldásokat kellett keresni, amelyek helyben hatnak, egyértelműsítik, hogy a közbiztonság egyik legfőbb letéteményese a rendőrség, mindazonáltal a rendőrség nem maradhat egyedül a rend ügyének előmozdításában. A munka középpontjába a megelőzést és az együttműködést állítottuk, partnereket kerestünk, és hamar kiderült: nem leszünk egyedül.

Megoldások (?)

A megoldás kulcsa nem túl újszerű és nem is túl tudományos: az ügyeket gyorsan és hatékonyan fel kell deríteni. Az ismertetett kábítószer-túladagolós ügyben nyomozó csoportot állítottunk fel, amely egy hét után megtalálta az elkövetőt. Természetesen ezt a sajtó tudomására hoztuk, a visszajelzés pozitív volt. Sok évig az efféle ügyekről tartott beszámolók eddig tartottak: megtörtént, elfogtuk, siker, taps, kész. Bűnmegelőzési alosztályunk kollégái azonban továbbgondolták a történetet. Mivel az eljárás sikerét már nem veszélyeztette, az ügyben felgyűlt információkat hasznosnak vélték szélesebb körben megosztani. *Biztonságos szórakozóhelyeken szórakozunk biztonság-*

¹⁵ Vig Alexandra (már nem keresik). eltuntinfo.blogspot.com

gosan címmel fórumot hirdettünk meg, erre minden helyi szórakozóhely vezetőjét, a szórakozóhelyek ellenőrzésére felhatalmazott hatóságokat, az Egészség-megőrzési Központ vezetőjét, az önkormányzat közbiztonsági bizottságának tagjait, a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum elnökét és a sajtó képviselőit is meghívtuk. Az ügy ismertetésén és a közös feldolgozáson túl sor került a szórakozóhelyek vezetőinek problémafelvetéseire is. A sikeres felderítés apropóján a szórakozóhelyeket érintő egyéb kriminális jelenségekről is szót ejtettünk. Egyre több ügyünk volt ugyanis diszkókban előforduló szexuális bűncselekmények miatt, és az erőszakos, garázda jellegű cselekmények is nagy gondot okoztak. Tudatosan hozakodtunk elő a latencia problémájával is, ugyanis mind a kábítószer-jelenség, mind pedig az erőszakos és szexuális bűncselekmények körében az eseményekről nagyon sokat tudó alkalmazottak és vezetők eltussolták a történeteket. Nem volt előzmény nélküli az említett, kis híján tragédiával végződő kábítószeres ügy sem, tudomást azonban csak a történetek után szereztünk róla. Közösben döntöttük el, hogy kialakítjuk azt a jelzőrendszert, amellyel az eseményekre gyorsan és adekvát módon tudunk reagálni, tiszteletben tartva a vállalkozók általunk is elfogadható érveit is. Nyílt lapokkal kell játszsanunk az ellenőrzések idején. Minden jelen lévő hatóság elmondta, hogy milyen szempontok alapján mit ellenőriz, és a mulasztások milyen szankciókkal járnak. Nincsenek illúzióim: az éjszakai szórakozóhelyek élete ma sem nyitott könyv előttünk, de tény, hogy a jelzőrendszer, az ellenőrzés és a diszkók környékén erősödő rendőri jelenlét nyomán egyértelműen javult a helyzet.

A későbbiekben más ügyek feldolgozásánál (szándékosan nem felderített írtam) is igénybe vettük az érintettek segítségét, ilyen volt a száznál is több alagsori tároló feltörése ügyében a társasházi közös képviselők összehívása, vagy az iskolai erőszak elharapódzása után a pedagógusokkal és a szülői munkaközösségek vezetőivel végzett közös munka.

Iskolai erőszak

Ahhoz, hogy érthető legyen, miért szükséges a téma megtárgyalása, vissza kell kanyarodnunk egy pillanatra az esetismertetésekhez. A *Heti Világgazdaság* idézett cikke után levélben fordultam az újság szerkesztőségéhez. Mindenképpen szükségesnek tartottam értelmezni is azokat a számokat, amelyek alapján a cikk szerzője Dunaújvárost a bűn és az erőszak melegágyának állította be.

A számok önmagukban való értelmezése összemossa az útonállászerű rablásokat, vagy éppen a pénztintézetek ellen intézett fegyveres rablásokat az-
zal, ha a 6. B háromszor bukott V. Tamása a nagyszünetben „Add ide a zseb-
pénzedet, vagy kapsz egy maflást!” felkiáltással végigmege az osztályon,
ami húsz esetben eredménytelen marad (húszrendbeli rablás kísérlet), a hu-
szonegyedik diáktól azonban megkapja, amit szeretett volna (egyrendbeli be-
fejezett rablás). Ettől persze még érheti (és érte is) kritika a kapitányságot:
„Gyerekcsinnyekből csinálnak bűncselekményeket, így nővelik a felderítést”,
„Nincs jobb dolguk, mint az iskolákban nyomozni!”, stb. Valóban: nagyon
vékony a határvonal a gyerekcsinnyek és a büntetendő cselekmények között.
A rendőrségnek alapvetően nincs helye az iskolákban, nem is lehet célunk,
hogy eltévelyedett diákokat bélyegezzünk meg. Azokban az esetekben, ahol
elegendőnek látszott egy osztályfőnöki órán vagy egy szülői értekezleten át-
beszélni a problémás jelenségeket, nem is mentünk tovább. Nagyot kellett
„birkózni” a pedagógusokkal is, ők ugyanis, teljesen érthető módon, a saját
hivatásuk által nyújtott nevelési eszközökben bízva idegenkedtek a rendőrség
megjelenésétől. Az ehhez történő végletes ragaszkodás azonban nem egy
esetben tragikusan rossz döntésnek bizonyult. Az egyik kollégánk a gyerme-
két kísérte el egy születésnapra zsúrra, ott hallotta egy tizenegy éves fiútól,
hogy az egyik meghívott azért hiányzik, mert az osztálytársai éveken át min-
dennap megverték, utoljára annyira, hogy mentőt kellett hívni hozzá, miután
a bántalmazói percekig ugráltak a fején.

Az esetismertetésekben kiténik, hogy az iskolákban elharapódzó, kezelet-
len erőszak tragikus következményei egyre-másra megerősítést adtak a törek-
véseinknek. Nem egy fórumon vagy interjú után az addigi ellenzők sűrűn bó-
logattak: abban a városban, ahol iskolások egy pulóver miatt ölnek, ahol tanár
a diákját késeli meg, ahol egy általános iskolás diáklánnyal végeznek kegyet-
lenül a Duna-parton, igenis szükség van az iskolai erőszakkal kapcsolatos
rendőrségi beavatkozásra. Ma már az iskolák keresnek meg gondjaikkal, ők
kezdeményezik a hasonló eljárásokat. Együtt haladunk az úton az önkormány-
zattal, a gyámügyi hivatallal, a családsegítő szolgálattal és az iskolákkal.

Az iskolai erőszak ellen kell megoldást keresnünk, tehát ez nem megy
anélkül, hogy a gyerekekkel ne fogadtassuk el magunkat. Először a már em-
lített osztályfőnöki órák keretében mi mentünk hozzájuk. Bűnmegelőzési
kolléganőink fiatalok, értenek a gyerekek nyelvén, és a mondanivalójuk is
könnyen emészthető. Az iskolákban tartott osztályfőnöki órák nem számítá-
nak falrengető újdonságnak, sok helyen működik ez. Csupán arra kell figyel-
ni, hogy valódiak, hitelesek legyenek.

Próbálkozunk mással is. Nem feltétlenül direktben kapcsolódva az erőszakos bűnözéshez, annál közvetlenebbül a diáksághoz. Összefogva tűzoltókkal, mentőkkel, polgárőrökkel, a várossal, valamint a helyi kamaraszínház színészeivel 2009 szeptemberében középiskolás osztályokat hívtunk meg egy előadásra, amelyen a diszkóbalesetek veszélyeire hívtuk fel a figyelmet. Az előadás végén levetítettünk egy kisfilmet, amelyben fiatalok részegen és bódultan buliznak, majd autóba ülnek, és balesetet szenvednek. A film itt véget ért, majd a történet a város főterén folytatódott tovább. A baleset után intézkedéseket szimuláltuk, a tűzoltók az autót vágták szét, hogy a mentők életet menthessenek, a rendőrök helyszíneltek, és a baleset ittas okozóját fogták el. A forgatókönyv szerint az egyik utason már nem lehetett segíteni. A szimuláció végén a baleset helyszínén megjelentek a szülők, akiket profi színészek alakítottak. A Városháza teret betöltő háromszáz diák és tanár döbönt csendben figyelte a történeteket. Hatásvadász akció volt, de sikeresnek bizonyult.

2010-ben a Rendőrség-történeti Múzeum vándorkiállítását hoztuk el a kapitányságra. Hétszáz kiskisiskolást tudtunk másfél hónap alatt a rendőrségre csábítani, ezzel is közelebb hozva a várost és a rendőrséget.

A város egyik középiskolája tíz éve működtet rendvédelmi tagozatot. Az eddig kiaknázatlan együttműködést szorosabbra fűztük, ma a diákokkal közösen folytatunk bűnmegelőzési kampányokat, szórólapozást a bevásárlóközpontok közelében, illetve a hiszékeny és kiszolgáltatott idős emberek körében.

Mindezek tükrében talán nem ok nélküli, hogy 2011 ugyan ügyeket hozott még az iskolákból, de botrányokat már nem.

Rendészet és önkormányzat

A közbiztonság helyi feladatairól való gondoskodás az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. szakasza szerint az önkormányzat kötelező feladata. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata e feladatkörét a következő területeken látja el:

- a közbiztonság és a társadalmi bűnmegelőzést érintő közgyűlési döntések előkészítésére közbiztonsági és társadalmi kapcsolatok bizottsága néven önkormányzati bizottságot működtet;
- közterület-felügyeletet működtet;
- a hatáskörébe utalt ügyekben szabálysértési hatóságként jár el;
- Dunaújváros Közbiztonságáért díjat alapított;
- működteti a Dunaújváros és Környéke Közbiztonságáért Közalapítványt;

- térfigyelő rendszert működtet;
- a várost érintő bűnmegelőzési feladatok koordinálására bűnmegelőzési referenst foglalkoztat;
- az önkormányzati képviselők közül közbiztonsági tanácsnokot jelölt ki;
- működteti a kábítószerügyi egyeztető fórumot;
- a rendőrkapitányság működési költségeihez (túlóra-finanszírozás, eszközbeszerzés) anyagi segítséget nyújt;
- városi körzeti megbízotti irodákat létesít;
- támogatja a helyi polgárőrségek működését.

A felsorolásból látható, hogy az önkormányzat számos ponton beavatkozhat a közbiztonság helyi alakulásába. A vállalások közül jó néhány (közbiztonsági tanácsnok, bűnmegelőzési referens, körzeti megbízotti rendszer kialakításában nyújtott segítség, térfigyelő rendszer) az elmúlt négy év „terméke”. Ez is oka annak, hogy a közbiztonsági tanácsnoki vagy a bűnmegelőzési referensi funkciók pontos tartalma folyamatosan formálódik, mindkettőben látható a rendészeti feladatok összehangolására és a helyi települési érdekeknek való megfeleltetésére irányuló törekvés.

Az önkormányzatok rendészeti jogosítványaival kapcsolatban a jelenleginél nagyobb potenciált látok a közterület-felügyeletekben. A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény megalkotta a fő váz elemeit egy az önkormányzat által működtetett rendészeti feladatkörű intézménynek. A törvény sarokpontjai véleményem szerint a következők:

- A közterület-felügyelő hivatalos személy.
- A törvény a kistélepülések helyzetbe hozásának érdekében lehetőséget nyújt a közterület-felügyelet önkormányzati társulások általi működtetésére.
- Feladatai közé tartozik a közterület rendjére, tisztaságára vonatkozó rendelkezések betartatása, valamint a társadalmi bűnmegelőzési feladatok megvalósításában és a közbiztonság, közrend védelmében való közreműködés.
- Együttműködési kötelezettséget állapít meg a rendvédelmi szervekkel.
- A közterület-felügyelet 2009-től térfigyelő rendszert működtethet.
- A felügyelet munkájába rendőrségi kontrollt épít be, amikor a felügyelő intézkedéseivel kapcsolatos panaszok elbírálását rendőrségi hatáskörbe utalja, tevékenységével, valamint kényszerítő eszközök használatával kapcsolatban tájékoztatási kötelezettséget állapít meg.

A közterület-felügyelővé válás feltételeként a törvény csupán az egészségi és fizikai alkalmasságot határozza meg, a további alkalmassági követelmények

a közszolgálati jogviszonyból fakadnak. Adatkezelési jogosítványaik a rendőrség felhatalmazásánál jóval szűkebbek, fegyverviselési jog nem illeti meg a felügyelőket.

Társadalmi beágyazottságuk, elfogadottságuk jelenleg nem összemérhető a rendőrségével. Ennek egyik fontos oka, hogy a közterület-felügyelvek az emberekkel a mindennapi gyakorlatban leginkább a kisebb súlyú közlekedési szabálysértések büntetése okán kerülnek kapcsolatba. A társadalmi bűnmegelőzési feladatokban való szerepvállalásuk esetleges, leginkább rendőrségi akciókban segídeknek. Költségvetésükhöz az önkormányzat normatív támogatást nem kap, létszámuk (Dunaújvárosban jelenleg négy fő) és lehetőségeik emiatt is jelentősen korlátozottak. Dacára a térfigyelésre vonatkozó felhatalmazásnak, országosan is elenyésző a közterület-felügyelvek által felügyelt rendszerek száma, a nagyobb szakmai tapasztalat, a több vonatkozásban egyedül a rendőrséget megillető beavatkozási kompetencia miatt a térfigyelő rendszerek működtetése többnyire a rendőrség feladata maradt.

Az önkormányzatoknál határozott igény mutatkozik a saját működtetésű, a bűnmegelőzés és a bűnüldözés területén egyaránt beavatkozni képes rendészeti erőre, ezért jelentős anyagi áldozatokra is képesek. Főként Budapesten jó néhány rendőrség székhelyén működő önkormányzat megbízási szerződéssel foglalkoztat másodállású rendőröket annak érdekében, hogy a térfigyelő kamerák által észlelt eseményekre reagáljanak, vagy városi járőrként közreműködjenek a közterületek, vendéglátóhelyek rendjének fenntartásában. Az alkalmazott módszer tölti ki jelenleg leginkább a közterület-felügyelvek működésében rejlő hézagokat. Dunaújvárosban jelenleg a helyi rendszer alapvetéseinek kidolgozására kapott a kapitányság felhatalmazást. Előnye, hogy a helyi reagálóképesség nő, az így szolgálatot teljesítő rendőrök „vegytisztán” dolgoznak, más feladatba nem vonhatók be. Az önkormányzatok az „önkormányzati járőr” vagy „városőr” feliratú ruhában szolgáló szabadidős rendőrökkel a rendőrkapitányságoknak nyújtott anyagi támogatás lehetőségéhez képest jóval plasztikusabban tudják deklarálni a polgároknak, hogy jelentős erőfeszítéseket tesznek a közbiztonság javítása érdekében. A „találmány” jogi beágyazottsága jelenleg azonban meglehetősen ingoványos talajon áll. Hatóerejét a rendőrök intézkedési kötelezettségére alapozza, amely szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt fennáll az észlelt szabálysértések és bűncselekmények esetén. A legutóbbi idők jogalkotói akarata az újonnan megalkotott szabálysértési és bűncselekményi törvényi tényállásokkal azonban egyértelműsíti, hogy közbiztonsági tevékenységet csak a jogszabályok által erre feljogosított közhatalmi szervek és csak a jogszabályban

meghatározott módon szervezhetnek. Az igény azonban élő és jól kitapintható: ha az önkormányzatoknak törvényi felhatalmazásuk és anyagi források is lenne a helyi rendőrkapitányságon rendőri státusok támogatására, az előbbinél sokkal adekvátabb módon lehetne növelni a közterületi jelenlétet.

A városokban működő körzeti megbízottak fontos támaszai a közösségi bűnmegelőzésnek. Dunaújvárosban a kilencvenes évek közepén megszűnt az addig jól működő rendszer, újjáélesztésére 2008-ban került sor. Fontos lakossági igényt elégítenek ki, közösségi rendőrként funkcionálnak, akik tisztában vannak egy-egy városrész közbiztonsági aspektusú specifikumaival, ismerik az ott élőket, kapcsolatot tartanak a területükön működő intézményekkel, a rendőrkapitányságnak és az önkormányzatnak rendszeresen jelzik a közlekedés vagy a közterületek biztonságosabbá tétele érdekében szükségesnek tartott intézkedéseket. Tevékenységük eltér a falvakban dolgozó kollégáikétól, nem dolgoznak fel bűnügyeket, jóval kisebb arányban szankcionálnak, felvilágosítják, bűnmegelőző tevékenységük erősebb. Irodáikat az önkormányzat rendezte be, több esetben olyan közösségi létesítményekben, ahol a helyi civil szerveződések (nyugdíjasklubok, polgárőrsegek) is helyet kaptak. A panelházas övezetekben rendszeresen tájékoztatják a közös képviselőket, és jó néhány bűnügyi relevanciájú értesüléshez jutnak. A rendőrség oldaláról erősítik a „mi rendőrünk” érzetét, fontos szerepük van a rendőrség helyi reputációjának emelésében. (A lakosság a 2006-os őszi budapesti események és a közbiztonságérzet csökkenése miatt elfordult a rendőrségtől. A bizalom viszszerzésének egyik módja az lehet, ha hiteles rendőrök ápolnak tartalmas kapcsolatot a lakossággal. A kedvező megítélésű rendőrök pedig a testület megítélését is javíthatják.)

A leírtakból látható, hogy az önkormányzatok és a rendőrség kapcsolatában vannak csírái a közösségi rendészetnek. Láthatók az elmozdulás irányai:

- Az önkormányzat részéről nagyobb fokú koordináció szükséges a közigazgatási hatóságok, a rendvédelmi szervek, az önkormányzat és a közbiztonság ügyében közreműködő önkéntes szerveződések között. A közrendvédelmi tanácsnok mint szakpolitikus és a bűnmegelőzési referens mint bürokrata ezt a feladatot tudja teljesíteni.
- Az önkormányzat jelentős erőfeszítéseket tesz a közösségi rendészet működtetésére. A közterület-felügyelet kompetenciája nem fedi le az igényeket, megfelelő anyagi forrás híján hézagpótlásokat hajtanak végre. Ha a központi költségvetés normatívát adna a közbiztonság feladatainak hatékony elvégzésére, akkor részint a közterület-felügyelet fejlesztésével, részint pedig törvényi felhatalmazás alapján az önkormányzat által finanszí-

rozott rendőrségi státusok létesítésével lehetne javítani a proaktív, jelenlétben alapuló rendészeti tevékenységet.

- A közösségi rendszert kialakításában a rendőrség helyi törekvéseit a rendőrség központi vezetésének is támogatnia, ösztönöznie kell.

Bizakodásra ad okot, hogy a város által a belvárosi funkcionális, valamint a kertvárosi szociális városrehabilitációs programra elnyert uniós pályázatok tervezésénél már szerepet kapott a rendőrség véleménye, így lett a terv része a kertvárosi biztonságskapualj-program, és így lett a belváros arculatának tervezésekor szempont az építészeti bűnmegelőzési elemek megjelenítése. A tervek egyelőre tervek maradtak, a végrehajtás csúszik, nem csak rendőrként, városlakóként is remélem, hogy már nem sokáig.

A helyi közbiztonság ügyének társadalmasítására tett törekvések 2011-ben újabb fontos részeredményt könyvelhettek el.¹⁶ A közmunkaprogram keretében a helyi cigány kisebbségi önkormányzat harmincöt városört állított szolgálatba, kiválasztásukban, felkészítésükben a rendőrkapitányság nagy szerepet vállalt, mindvégig szem előtt tartva a közbiztonsági tevékenység szervezésére vonatkozó törvényi előírásokat. A városőrök leginkább a bűnmegelőzési jelzőrendszer fejlesztésében kapnak szerepet. A cigány kisebbségi önkormányzat vezetői rendszeresen egyeztetnek a kapitányság bűnmegelőzési alegységével.

A közmunkaprogram egyértelmű sikert hozott. A cigány kisebbségi önkormányzat komolyan vette tanácsainkat, rendszeres jelzésekkel segítette munkánkat. Munkájukhoz tudatosan alkalmazzák a betört ablakok elméletének tanulságait. Graffitiik itt is akadnak szép számmal, metró híján a buszmegállók üvegeit díszítik, a közmunkások jeleskednek ezek eltüntetésében. A város a kezdeti idegenkedés után elfogadta, sőt igényelte a *Rendezett Dunajvárosért* felíratú mellényes embereket. Az első hetek kedvező visszhangja után a helyi politika is meglátta a lehetőséget a közmunkaprogram ilyesfajta megvalósításában.

A sajtókommunikáció

Dunajvárosnak van saját televíziója, rádiója, naponta frissülő internetes portálja, és ami a legfontosabb: a megyei jogú városok sorában egyedülként van

¹⁶ Közmunkások járják szerdától Dunajvárost. Hvg.hu, 2011. augusztus 2.
http://hvg.hu/ithon/20110802_varosor_dunaujvaros

napilapja. Egy ötvenezres város hírlapjának óriási hírigénye. Minden egyes médiával személyes jó kapcsolatom van. Tudomásul kell venni azonban, hogy – főként a politika és sport szempontjából uborkaszazonnak számító nyári és téli hónapokban – nincs annyi esemény, amely minden napra érdekessé tenné az újságot. Hír pedig kell, legjobb persze, ha negatív, és össze-cseng azokkal a témákkal, amelyeken egy ország csámcsog. Az elmúlt években az egyik ilyen téma a közbiztonság volt. Nem vagyunk akkorák, hogy bármi észrevétlen maradhatna, minden közbiztonsági tárgyú történés meghaladja a hírlap ingerküszöbét, és mi ezt a szelet nem fogjuk kellő hatékonysággal a vitorlánkra. A külső kommunikáció mai szabályozása teljes egészében a szóvivőkre bízta a tájékoztatást. Magam is úgy gondolom, hogy ez nagyon kényes kérdés, a legkeményebb szakmai teljesítményt is tönkretetheti a nivótlan kommunikáció, és az is igaz, hogy a kellő időben kellő hangsúlyokkal végzett tájékoztatás előmozdíthatja a munkánk iránti bizalmat. Mindemellett az a helyzet, hogy Dunaújvárosban a sajtó és a közvélemény számára nem túl hiteles és életszagú a helybeni történések Székesfehérvárról történő kommunikációja. Amikor csak tudunk, saját kollégáink számára kérünk nyilatkozási engedélyt az ORFK-tól, ez azonban rendkívül megnehezíti a proaktív fellépést. Leginkább arra szorítkozunk, hogy reagáljunk, és ha ez nem jó időben, a helyi lakosok számára nem hiteles módon történik, elkezdnek zokatolni az urbánus legendagyártó gépsorok. A Víg Alexandra-ügyben ez olyan szintet ért el, hogy az egyik, ma már nyugdíjas kiváló nyomozó kollégám felesége azzal hívott fel, hogy a szülők nem merik elengedni az Alexandra nevű lányukat iskolába, mert a rendőrség már a negyedik Alexandra keresztnévű lány holttestét találta meg. Mások már húsz (!) gyilkosságról hallottak ezerszázalékos információt. Ez volt az a pillanat, amikor engedélyt kértem interjút adni az ügyben a *Dunaújvárosi Hírlapnak*. Ez január 5-én meg is jelent, és a rémhíreket eloszlatta ugyan, de sokak számára magyarázkodásnak tűnt. Merthogy ennyi idő elteltével már az is volt.

Szóvivőkre szükség van, hiszen óriási a hírérség, ennek professzionális kielégítése nem nyomhatja az operatív feladatokat végzők vállát. Míg ők nyilatkoznak, nyugodtan folyhat a munka. Fontos azonban az is, hogy azok a rendőrök is láthatók, hallhatók legyenek, akiknek a szájából életszerű a tájékoztatás. Fel kell őket készíteni erre a kicsit sem egyszerű feladatra. A szabályozók változására, rendőreink folyamatos képzésére van szükség ahhoz, hogy ne elszenvedni kelljen a munkánk iránti érdeklődést, ismerjük meg a sajtó adta lehetőségeket és éljünk vele. Ma már messze nem elégséges az „eredményekről beszélni kell, a bajokról meg hallgatni” vezérelv alkalmazá-

sa. Az internet világában minden tettünk és mulasztásunk, erényünk és hiányosságunk blogbejegyzéssé, kommentté, fórumtémává alakul. Nekünk az a dolgunk itt helyben (is), hogy az elsők legyünk a velünk kapcsolatos hírek kommunikálásában. Nem szabad sündisznóállásból figyelni, hogy mit beszélnek rólunk. Jót és rosszat egyaránt vállalni kell, akár a nyilvánosság előtt is, magunkhoz ragadva a kezdeményezésből származó előnyöket. Nem szabad ragaszkodnunk ahhoz, hogy – főként a számunkra nem túl kedvezően alakuló ügyekben – a sajtó lépjen először, mi pedig örök védekezésre, hártásra, cáfolásra legyünk kárhóztatva. Megfelelően offenzív és főképpen konstruktív magatartással felváltva kifoghatnánk a szelet más vitorlájából, és az a miénket dagaszthatná.

Merre tovább?

William Bratton módszere a tudomány művelőinek körében finoman szólva sem aratott osztatlan sikert. Kritikáikban főszerepet kap az az állítás, hogy a jelentéktelen súlyú jogsértések szankcionálása leginkább az azokat elkövető, társadalmi periférián élő embereket sújtja, „kriminalizálja a szegénységet”. *Loïc Wacquant* francia szociológus a *Nyomor börtönei* című művében elemzi és egyértelműen elítéli a módszert¹⁷. Rövid távon valóban mérhetően csökkent a beavatkozási terület bűnözését, de inkább áttelepíti a kevésbé vigyázott helyekre, semmint megszünteti, és nem hat a bűnözés okaira. A bliccelők, falfirkálók, hajléktalanok legitimizált vegzálása teret nyit a rendőri túlkapások előtt. A CompStat pedig, mint minden statisztikai mérőrendszer, leginkább öngazolási célzatú. Wacquant 2011-ben, *Közbiztonsági tornádó* című publikációjában az imént említett könyvének megjelenése óta eltelt idő tapasztalatairól számol be.¹⁸ Megállapítja, hogy a zéró tolerancia elve egyre nagyobb teret hódít a világban, nemcsak a fejlett országokban, de a „második világban” is.

Az elmélet hazai fogadtatása a szakma gyakorlóit sok tekintetben megihlette, a tudomány művelői leginkább kritikával illették. *Finszter Géza* bírálja a statisztikai szemléletét¹⁹, mondván, hogy a kétségtelenül látványos eredmé-

17 Loïc Wacquant: A nyomor börtönei. A „zéró tolerancia” világméretű terjedése. Helikon Kiadó, Budapest, 2001

18 Loïc Wacquant: Közbiztonsági tornádó. Neoliberalizmus és büntetés a XXI. század hajnalán. Eszmélet, 2011. tavasz

19 Finszter Géza: i. m. 144. o.

nyek azért is jöhettek létre, mert a bűnözés kezelését kirívóan magas színről kezdte. A kedvező változások okainak egy része független a rendőrségi intézkedésektől, ilyen például New York lakossági összetételének változása, a kriminálisan leginkább érintett korosztályok (15–35 év) demográfiai mélypontja, vagy az elgettősodott lakónegyedek felszámolása. Megemlíti az úgynevezett „legkisebbfiú”-hatást is, vagyis azt a családszociológiai helyzetet, amelyben a nagyobb testvérek bűnözői karrierjét megtapasztalva a fiatalabbak elutasítják ezt az életmódot.

Érdekes okfejtésre akadtam a *Magyar Rendészet* 2005/2. számában. A *Cserép Attila és Molnár Katalin* által jegyzett *Egy helyi közösségi rendőrségi projekt* című tanulmány a pécsi közösségi rendészeti projekt szükségességének taglalása során a következőket állapítja meg: „*A szubjektív biztonságérzetet nem csupán a bűncselekmények rontják, hiszen a közterületi prostitúció, a kellemetlenkedő koldusok, a rossz szagú részek civilizálatlan magatartása, a falfirka, a fiatalok hangoskodó csoportjai, a csendháborító randalírozás is olyanra teszik a környezetet, amitől az emberek félnek, de legalábbis idegenkednek. A bűnözés elleni hagyományos küzdelem nem elég hatékony. A represszív büntetőpolitika, ezen belül a „zéró tolerancia” elve – részben a jogállami rendszertfelfogás és a garanciális jogok túlhangsúlyozása eredményeként – visszaszorulóban van. Az európai integráció olyan kriminálpolitika irányába halad, amelyet a represszív és a preventív stratégiák szintézise jellemez. Általános tapasztalat, hogy a két típusú büntetőpolitika ötvözte hozott igazán sikereket.*”²⁰

Kanyarodjunk kicsit vissza Bratton parancsnokhoz és a módszeréről szóló tanulmányhoz! Szerzői, William Chan Kim és Renée Mauborgne messze-menőkig elismerték a rendszert. Csakhogy ők nem a bűnözés társadalmi jelenségéhez szorosan kapcsolódó kriminológia vagy szociológia tudományának művelői, hanem vezetéselméleti tudósok. Bratton munkásságát is e tudomány égisze alatt vizsgálták és méltatták – és a lényeg szerintem éppen ebben van. Mert azt nem lehet vitatni, hogy egy jogállam nem azért rendel rendőreihez az erőszak monopóliumát, hogy eltúrje, amint bliccelőket állít falhoz és motoz milliónyi ember szemé láttára egy komplett bevetési csoport. Az sem lehet kérdéses, hogy Bratton intézkedései csak építészeti mélységekbe jutottak, a bűnözés okainak megszüntetésére nem hatottak, vagy éppen csak a felszint karcolgatták. A CompStat-rendszert pedig Bratton találta ki, a

²⁰ Cserép Attila – Molnár Katalin: Egy helyi közösségi rendőrségi projekt kezdeti lépései. *Magyar Rendészet*, 2005/2., 100. o.

maga hasznára. Ha a kritikus tömeg elvén alapuló vezetés elméletéből ennyit jegyeznénk meg, és ebből vonnánk le a konzekvenciát, kiöntenénk a vízzel a gyereket is. A vezetői intézkedések adekvátsága, szükségessége nem függetleníthető azok eredményeinek bűnözésre gyakorolt hatásától. Mert azzal, hogy rendőreinek elrendelte a metróval történő munkába járást, közel vitte őket a problémához. A lakossági találkozókkal érzékenyítette őket a közosság gondjaira, mint ahogy a belső kommunikáció reformjával is ezt tette. Szövetsége Giulianival pedig a rendészet társadalmisítása irányában tett lépésként is értékelhető. A problémaorientált rendészet fontos kellékeiről beszélünk. A máig hiányzó átfogó rendészeti stratégiának a Finszter Géza által készített *A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai* című előtanulmánya külön alfejezetben tárgyalja a korszerű menedzsertechnikák jelentőségét a modern rendészetben. Bratton vezetői stratégiájához meglehetősen közeleli a szervezéseméletek alkalmazásával kapcsolatos álláspontja:²¹ „*A szervezéseméletek képviselői megértéssel fogadták a rendészeti igazgatás sajátosságait, és felajánlották segítségüket. Híven saját tanáikhoz vevőt láttak a rendőrségi szervezetekben, ezért nagyon ügyeltek arra, hogy ezek a vezetők is elégedettek legyenek. A nehézségeket nem takargatták, hangoztatták, hogy a munkát egy kiadós átvilágítással kell elkezdni. Tanácsolták, nézzük meg, melyek a rendőrség erősségei és a gyengeségei, honnan érkezet támogatás, és milyen fenyegetésekkel kell számolni a szervezetnek. Technikájuk az volt, hogy mindezt magukkal a rendőrökkel mondatták ki. Vonzó célokat állítottak: Legyünk még sikeresebbek, a változásokat ne elszenvedjük, hanem azokban vállaljunk társszerzőséget, gazdálkodjunk okosan, működjünk együtt a társadalommal, a polgárokat tekintsük partnereknek és egyben munkánk hiteles értékmérőinek. Törekedjünk az ügyfelek elégedettségére.*”

A rendészet a létezése óta a bűnözés alakulásának nyomában jár, fejlődése a társadalom váltoásaival halad. A társadalom önszabályozása, önkorlátozása pedig sosem megelőző jellegű, azt mindig egy már szorító szükséglet kényszeríti ki. Amikor a közösségi rendészet gondolata a megvalósítás stádiumába lépett, a bűnözés már rég azon a szinten burjánzott, ami a társadalom tűrőképességét világszerte kikezdte. Ebben a helyzetben azonban sem Bratton, sem pedig más vezető rendőr nem tehetette meg, hogy ne azonnal ható megoldást keressen. Ezekre a reformok kezdeti időszakában szükség van, mert a társadalom csak a gyors eredményekkel elégedett. Nem lehet azonban megkerülni a rendészet társadalmisításával összefüggő jogi, politikai és szakmai lépéseket sem.

²¹ Finszter Géza: i. m. 156–157. o.

A Dunatújvárosban bevezetett intézkedések szintén válságkezelési termékek. Nem alternatívái a proaktív és represszív rendészeti módszereknek, hanem azokkal párhuzamosan alkalmazott eszközök. Szükségesnek tartom a rendőri jelenlét növelését, a már említett, az országos átlagnál sokkal rosszabb rendőrsűrűséget nem lehet kreativitással és elszántsággal pótolni. Nem állítom, hogy minden, amit csináltunk, forradalmian új, mint ahogy azt sem, hogy tetteinket tudományos igényű koncepcióalkotás előzte meg. Azt érezzük, és próbáljuk másokkal megértetni, hogy mindnyájunk érdekében a rendőrség nem járhat el egyedül, a rendelkezésünkre álló jogosítványok olykor nem elégségesek, olykor pedig – hiszen van más megoldás is – nem szükségesek a megfelelő közbiztonság megteremtéséhez.

„Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni” – áll az alaptörvény O) cikkében.

A néhány hónapja hatályos alaptörvényben kiemelt szerepet kapott a magántulajdon és a jogtalan támadás elhárításához fűződő jog védelme. Eme alapjogok gyakorlásának lehetőségét a már megalkotott és a közeljövőben várhatóan megszülető új sarkalatos törvények és az azoknak alárendelt végrehajtási normák tölthetik meg tartalommal, így alappal érdemi következtetés nem vonható le belőlük. Csírái azonban már látszanak azoknak az elképzeléseknek, amelyek csökkenthetik a rendőrség monopolhelyzetét a közbiztonság potens és legitim intézményei között. A közterület-felügyeletről és a polgárőrségekről szóló törvények módosításai kiszélesítik a hatásköröket. Jó példa erre a térfelügyeleti rendszerek működtetésével kapcsolatos normák változása. A kamerák felügyeletét hosszú évekig csak a rendőrség számára lehetővé tevő normák előbb a közterület-felügyeletnek, majd a polgárőrségeknek is adtak ilyen jogosítványt. Büntetőjogi védelmük is deklarált lett azzal, hogy a közterület-felügyelők hivatalos személyekké, a polgárőrök pedig közfeladatot ellátó személyekké váltak. A szintén 2012. január 1-jétől hatályos, a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény feladatul szabja az önkormányzatoknak a települések közbiztonságának fenntartásában való közreműködést. A törvényi rendelkezés végrehajtási normáit még nem ismerjük, azonban az, hogy az új törvény egyértelmű centralizálási szándéka a közbiztonság ügyét nem érintette, azt is jelenti, hogy nem zárult be az önkormányzat szerepvállalásának, ezzel pedig a rendészet társadalmisítási lehetőségeinek kapuja.

Mindenki ismeri a mesét a furfangos obsitosról, aki kőből levest főzet a magát nincstelennek valló fősvény asszonnyal. Aztán a nincstelenségről kiderül, hogy van minden, amiből kiváló bableves készülhet, csak lelemény kell

hozzá. Valahogy így van ez szerintem a közösségi rendszettel is. A rendszert berkein belül működő szervezeteknek (tűzoltóság, polgárőrség, büntetés-végrehajtás), az igazságszolgáltatás helyi fórumainak (ügyészség, bíróság), a helyi közigazgatásnak (önkormányzat) és a civil társadalom intézményesített vagy intézmény nélküli szereplőinek egyaránt vannak normákban meghatározott feladataik és normákon kívül (felül?) álló szándékuk, lehetőségeik arra, hogy ne csak elszenvedjék, alakítsák is a közbiztonság állapotát. S bár Magyarországon a *community policing*, mint intézményesült rendszer, jelenleg nem elfogadott, ha a rendőrség e törekvéseknek az élére áll, elő tudja állítani a közösség erejével megalkotott rendet. A közbiztonság kölevesét.

IRODALOM

Cserép Attila – Molnár Katalin: Egy helyi közösségi rendőrségi projekt kezdeti lépései. *Magyar Rendészet*, 2005/2.

Finszter Géza: Rendészeti menedzsment. *Magyar Rendészet*, 2003/4.

Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai. 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest, 2008

Gladwell, Malcolm: Fordulópont. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2007

Kim, William Chan – Mauborgne, Renée: Tipping Point Leadership. Harvard Business Review, April 2003

Kim, William Chan – Mauborgne, Renée: A kritikus tömeg elvére épülő vezetés. *Harvard Business manager*, 2003/5.

Krémer Ferenc – Molnár Katalin – Szakács Gábor – Valcsicsák Imre: A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció. *Rendészeti Szemle Különszáma*, 2010. március

Wacquant, Loïc: A nyomor börtönei. A „zéró tolerancia” világméretű terjedése. Helikon Kiadó, Budapest, 2001

Wacquant, Loïc: Közbiztonsági tornádó. Neoliberalizmus és büntetés a XXI. század hajnalán. *Eszmélet*, 2011. tavasz

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

Magyarország Alaptörvénye

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről

2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról